

A táncházvezetők és -oktatók első (gyimesi) tanfolyama¹

Három éve várunk egy ilyen tanfolyamra, pontosabban: a táncházvezetők és -oktatók tanfolyamainak, országos és egységes képzésének, munkatáborozásainak a megindulására. Az igény rá és az elhatározás már a kezdet kezdetétől megvolt, nem az egyes táncházakon múltott, hogy eddig kellett várnunk. Hogy most a régi terv végre megvalósul, köszönjük Hargita megye KISZ Bizottságának és mindazoknak, akik lehetővé tették és elősegítették a megszervezését, a kimozdulást a holtpontról.²

Ez a mostani tanfolyam azonban még *rendkívüli* – több szempontból is.

Rendkívüli, mert nincs összekötve a szélesebb körű táncháztalálkozóval. Márpedig célszerűtlen és méltánytalan lenne épp a legérdekeltebbeket megfosztani az általános érdekű tudományos előadásoktól, a táncházakat érintő általánosabb kérdésektől, eszmecseréktől és vitáktól, s nem utolsósorban a *látványos* résztől, hagyományőrző tájaink néptáncosaival és dalosaival való találkozástól és szembesüléstől, forrásértékű, hiteles és eredeti bemutatóiktól. (Magára a táncháztalálkozók igazi rendeltetésére most nem térek ki, külön írtam róla, ha megjelenik, bárki elolvashatja.)³

Rendkívüli továbbá azért is, mert az előkészítésére viszonylag kevés idő maradt, s ez eleve sok mindenre mentségül szolgálhatna, bízunk azonban abban, hogy a kezdet nehézségei ellenére, sőt épp a kezdeményezés szépségétől és fontosságától serkentve, a tanfolyam sikere és eredményessége is rendkívüli lesz. Különösen akkor, ha sikerülni fog tárgyilagosan felmérni, mire nem maradt időnk és erőnk, mire nem voltunk még kellően fölkészülve, ha nyíltan, kritikusan fogjuk elemezni és számba venni az elvégzett munkát, végeredményben, ha minél alaposabban fogjuk tudni megfogalmazni további feladatainkat, tennivalóinkat – tanfolyamaink tervének, munkamenetének aprólékos kidolgozásától és más előzetes szervezési kérdésektől kezdve.

*

Ezen a tanfolyamon a *mit* és *hogyan* kérdéséből – úgy érzem – az utóbbi kerül előtérbe, mint a legsürgetőbb feladat: a tanítás *módszerének*

¹ Előadás kézírata. Az írás végén a következő feljegyzés olvasható: Felolvastam 1980. július 29-én, kedden de. Gyimesfelsőlokon a táncházoktatók tanfolyamán.

² A gyimesfelsőloki táborról Pávai István írja a Barozda-történet 1980-as adatai között: „Ezen a nyáron szervezik meg az első erdélyi táncházatábort, Gyimesfelsőlokon. A rendezvény célja zenészek és táncoktatók képzése a tánc házi igények kielégítésére.” Lásd Pávai István: *Barozda 1976–2001*. Csíkszereda, 2001. 45.

³ Az utalás a kötet előző, Könczei Ádám *Igazi táncháztalálkozókat!* című írására vonatkozik. A szerző a táborban elhangzó előadás felolvasásakor még nem tudhatta, hogy ez nem fog megjelenni.

minél eredményesebb elsajátítása. A „mit”, a megtanulandó ugyanis – elsősorban a táncoknál, a táncrendeknél – mintegy közkívánatra és közmegegyezésre „adva van”. A jó módszer *eredményes* elsajátítása természetesen egyértelmű a most sorra vett táncok hiteles és pontos megtanulásával, hiszen a jó módszer általánosított (elméleti) tanácsait, *szabályait*, előírásait épp gyakorlati eredményességük igazolja és hitelesíti.

A *mit* azonban továbbra is központi kérdésünk marad, mint ahogy – a félreértés elkerüléséért: a mostanra kiválasztott táncok bemutatása és tanítása sem lesz monografikus igényű, nem kerülhet sor valamennyi változatuk, motívumuk ismertetésére. Ehhez máskülönben monografikus igényű gyűjtésekre lenne szükség.

Maga a *gyűjtés* táncházainknak nemcsak egyik legérdekesebb és legjelentősebb feladata, hanem érdeke is. Remélhetőleg már a legközelebbi tanfolyamunkon sorra kerül a szakszerű gyűjtés módszerének az ismertetése és megvitatása is – mind a táncé mint mozgásművészeté, mind a táncéleté. Ennek keretében pedig – a filmezési lehetőségek számbavételével – a korszerű táncírás ismertetésére és megtanítására. Ennek megkönnyítésére célszerű lenne, ha már előzőleg – akár már e tanfolyam után – sokszorosíthatnók és szétküldhenők a táncírás népszerűségi összefoglalását.

Nem feledkezhetünk meg ugyanis táncházaink sajátos helyzetéről és az éppen ebből adódó sajátos tennivalóiról. A mi táncházaink nemcsak egyszerűen „felhasználói”, „fogyasztói” a továbbított és készen kapott népi értékeknek, hanem alkotó szakemberei – a népdaloknál részben, a hangszeres népzene területén jórészt s a táncoknál szinte kizárólag –, *gyűjtői* is, sőt a hangszeres népzene és a népi hangszertechnika egyik-másik vonatkozásában úttörő tudományos kutatói. Mind több tánc házas indíttatású tanulmányra, szak- és államvizsga-dolgozatra utalhatunk. (Ezek közül néhány itt is bemutatásra kerül, messzesugárzóan visszahatva a tánc házmozgalomra.) Bízunk abban, hogy a mostani gyakorlatias, mondhatnám „natúr”, s nem mindenben a legkorszerűbb néptáncgyűjtési, -tanulási eljárásainkon túllépve a tánc házas indíttatású néptánc kutatásunk is felzárkózik a hangszeres népzene kutatásához. Egyáltalán nem lehet közömbös számunkra, hogy gyűjtéseink milyen minőségűek és mennyire szakszerűek lesznek, hiszen azt is nekünk kell vállalnunk, amelyet tulajdonképpen egy tudományos intézetnek kellene végeznie.

A *mi* tánc házmozgalmunk minőségileg is újat hozott a népzene és a néptánc tolmácsolásában – a legszembetűnőbben épp a hangszeres népzeneben, a népdalban egyelőre kissé lemaradva. Újat a velük való élésben, átélésükben és éltetésükben. Valamilyen más igényű hozzáállást. Szöges ellentétben egyes kívülálló véleményével, olyanokéval, akik – félreértve, illetve meg nem értve tánc házaink teljesen önkéntes jellegét és kötetlenség-

gét – az egészet eleve valami szakszerűtlen dilettánskodásnak képzelik, elfelejtkezvén arról, hogy annak a bizonyos harmonikus kötetlenségnek a háttérben folyamatos szakszerű képzés áll, hiszen igazi tudás nélkül a kötetlenség valóban üres értelmetlenség maradna. Táncházaikat a túlszervezettség kifogatná igazi arculatából, de a tudást városi táncházaink időszámításában csak módszeres tanítással lehet behozni. És nem szétforgácsolódva! Így, összefogva, tanfolyamaink még azokra a táncházaikra is rendkívülien kedvezően fognak visszahatni, amelyek – mondhatni – kivételes helyzetük folytán eddig önerejükéből is a legtöbbre vitték. És fordítva: tanfolyamaink további elodázásával egész táncházmozgalmunkat tettük volna ki a minőségi s egyúttal talán a területi megtorpanás, helyben topogás, sőt visszaesés veszélyének, tápot adva ugyanakkor a nehezen helyrehozható szakavatatlanság és felszínesség elburjánzásának. Annál inkább, mivel kívülállóknak részéről elhangzanak olyan – más előjelű – észrevételek is, miszerint táncházaink túl „merevek” lennének egyes stílusok, műfajok megítélésében. Azoknak, akik azt hiányolják, hogy – némi túlzással szólva – miért nem adunk helyet a magyar nótázásnak, vagy éppenséggel a sírva vigadásnak, csak azt válaszolhatjuk: nekünk éppenséggel másért fáj a fejünk. Azért, hogy még a legértékesebb népdalaink megismertetésével és megszerettetésével is túl *lassan* haladunk.⁴

Mindez a más igényű hozzáállás, az eredeti és a teljes értékű, hiteles előadásmód hangsúlyozása, az értékek védelme, a legjobbra törekvés kialakított a táncházasokban – legalábbis egy részükben – bizonyos sajátos különállást. S ez érthető is. Ez az önérzeti többlet. Am károssá és veszélyessé válna, ha önteltségbe csapna át és bezárkózásba. A táncre korlátozva a kérdést: mindnyájan tudjuk, hogy táncainkról időközben rendkívül sok tudományos igényű, vagy legalábbis dokumentáris értékű filmfelvétel készült. Véleményem szerint nem kellene elzárkózunk, sőt keresnünk kellene az együttműködést – természetesen elveink feladása nélkül – mindenekelőtt azokkal az intézményekkel, amelyek értékes filmtára számunkra sem lenne hozzáférhetetlen. Gondolok elsősorban a tv-re és a marosvásárhelyi népi együttesre. Ne feledjük, hogy az utóbbinak szintén jelentős filmanyaga gyűlt össze az elmúlt évtizedekben. Máskülönben épp a marosvásárhelyi népi együttesnek lett volna a legtöbb lehetősége, hogy – elsőrendű művészi tevékenységével párhuzamosan – néptáncaink tudományos feltárásából fokozottabban kivegye a részét, ezt azonban jobbra elszalasztotta. Legalább mi ne szalasszunk el semmilyen alkalmat sem. Sajátos helyzetünkben kire is háríthatnók át? Annál kevésbé engedhetnők meg magunknak erőink szétforgácsolását és a széthúzást szűkebb tábo-

⁴ A táncházevezetők gyimesfelsőlöki 1980-as tanfolyamán Könczei Ádám a népdaloktatásról külön előadást tartott, *Az énektanítás módszere* címmel. A hagyatékában fellelhető előadás vázlatos kézírata a jelen írás végén külön jegyzetben kerül közlésre.

runkban. Legyünk nyitottak minden érték és minden „külső” segítség iránt, de ne lazuljon eddig önzetlen tánc házas együttműködésünk – ellenkezőleg: erősítsük sokkal szélesebb körű összefogássá. Csak erőnket egyesítve és egymást kölcsönösen segítve, fáradhatatlanul dolgozva és tanulva tudjuk elérni, hogy tánc házaink ne váljanak elszigetelt érdekességekké, hanem művelődési-művészeti életünkben valódi, élő mozgalommá, a zenei és mozgásművészeti anyanyelv elsajátításának, fejlesztésének és általánossá tételének szülőházaivá, ifjúságunk egyik alapvető művészi önkifejező tevékenységévé.

Igaz, a sajtóban máris mozgalomról beszélnek, a kívülről – nem kis mértékben a tv bekapcsolódásának hatására – különösképpen. A végző tárgyilagosságot arról, hogy hol is tartunk, természetesen csak egy alapos felmérés mondhatná ki. De úgy érzem, hogy kissé talán mindnyájan bizonyos érzékesalódás, optikai csalódás hatása alatt állunk. Akik részt vettek már tánc háztalálkozón, nem is beszélve a tv kalákáiról (amelyeket mellesleg egyesek túlságosan átgondolatlanul kezdenek összemosni, vagy éppen séggel azonosítani a tánc házmozgalommal), nos mindazok úgy érzik, valóban már tömegeket mozgatunk meg. Holott tánc házaink még csak sziget a másképpen táncoló, másképpen daloló, másképpen szórakozó – városi és falusi – fiatalság tenyerében.

*

Végezetül – anélkül, hogy túlságosan elébe vágnék a dolgoknak – kiemelnék egy fontos gyakorlati és módszertani kérdést. Ide tanulni, dolgozni jöttünk. De ez a tanfolyam is akkor éri el célját, ha a végén az elvégzett eredményről, a megtanultak mennyiségéről és minőségéről tiszta képet nyerhetünk, ha a résztvevők számát is tudnak adni az elsajátítottokról. Tanfolyamainkon minden hallgatónak – de legalább mindegyik tánc ház egy-két résztvevőjének – többszöri – de legalább egyszeri – lehetőséget kell biztosítani arra, hogy kipróbálja a tanultakat és bemutassa a módszert. A résztvevők „mintatanításának” segítő, kritikai elemzése ugyanis igen tanulságos lehet. Nem elég a verbális elméleti tudás, a gyakorlati alkalmazás készségéről, illetve képességéről is tanúbizonyságot kell tennie mindazoknak, akikre számíthatunk abban, hogy hiteles táncainkat és népzeneinket jó módszerrel eredményesen fogják továbbadni. A módszerrel együtt természetesen magáról a tánc-, a népdal- és a hangszertudásukról is.

Lehet, hogy nálunk is eljön az idő, amikor tanfolyamaink igazolása nélkül, valamilyen vizsga nélkül tánc házat senki sem vezethet, tánc házban senki sem oktathat. De addig is maradjunk annyiban: tanfolyamainkon igyekezzünk a legtöbbet nyújtani, hogy a résztvevők elérhessék a nélkülöz-

hetetlen szintet, és így otthon önerőből többet és jobbat lehessen, de rosszabbat ne!

Kívánunk minden előadónak és oktatónak s minden résztvevőnek ehhez sok sikert!

Jegyzet

Az együtténeklés öröme⁵

Mit?

Mennyiségi kérdés. Egy tanítási alkalmat se mulasszunk el legalább egy-egy új népdal megtanítására. Az anyag kapcsolódjék a tánczenéhez. Hogy minél többen, akiknek kedvük van, együtténekelhessenek. Inkább kevesebbet, de értékeset. Jó lenne megszoktatni, hogy a táncrendek közötti szünetekben – az eredeti táncházakhoz hasonlóan – csoportosan énekeljünk.

Ennél is fontosabb a *minőségi* kérdés. Az ízlésfejlesztés. Annak elérése, hogy meg tudják különböztetni a népdalt a népies daltól és a nótától. Érezzék is a különbséget, de lehetőleg tudatosodjanak is a megkülönböztető ismérvek: akkordfelbontások (pl. Kacsóh Pongrác: *János vitézből*), szekvenciák (*Hallod-e te körösi lány...*).

[...]

Hogyan?

[...]

A népzenei ismeretek alapozása, megalapozása, bővítése, rögzítése, felidézése, felfrissítése. Az egyoldalúságtól óvakodnunk kell – kellő népdalismeret mellett énekeljük a népies dalok legjavát is, de azzal a tudattal, hogy azok többsége nem éri el a népdal tökéletességét, szépségét. Fontossági sorrend, meg kell gondolnunk százszor is, mire marad időnk, s táncházaink erről sose mondjanak le, mert akkor megszűnnének igazi táncházak lenni.

[...]

Alkalmazkodni kell a hallgatók (többségének) felkészülési szintjéhez.

A hagyományos népi előadásmód jellegzetességei. Népi előadásmódok: parlando, rubato, giusto. Táncritmusok és tempók.

I. Célkitűzés (körülhatárolás).

II. 1. Élményszerű megszólaltatás: népi énekes, nótafa, népzenei felvételek.

2. A szöveg megtanulása, elemzése – szövegmondás.

⁵ Részletek Könczei Ádám *Az énektanítás módszere* című előadásának vázlatos kéziratából.

3. A dallam megtanítása – lelassítva –, részekre bontva, összehasonlítva, kiemelni az eltéréseket. Hangadás (megfelelő fekvésben – ne tévesszen meg a kezdőhang). Egységes indítás és megállás. A vezénylés módszer. (Ütemet, ne pedig ritmust vezényeljünk, ne igazodjunk a szinkópához stb.) Tiszta intonálás, frazeálás, lélegzetvétel. A hibák azonnali kijavítása – a rossz beidegződés megelőzése.

4. Ritmustanítás – lelassítva, összehasonlítva.

III. Tudás ellenőrzése.

1. Önkéntes jelentkező énekelje el.

2. A népdaloknak meg kell „érniük” – az ismétlés fontossága.

IV. A népdallal kapcsolatos fontosabb tudnivalók. [...] Zenei ismeretek bővítése.

V. Átismétlés.

